

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет журналістики
Кафедра журналістики та нових медіа

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРАВДА ТА ПОСТПРАВДА В ЖУРНАЛІСТИЦІ ТА
КОМУНІКАЦІЯХ

для студентів

спеціальності 061 Журналістика
освітнього рівня другого (магістерського)
освітньої програми 061.00.04 Медіакомунікації

Київ – 2024

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Код ЄДРПОУ 45307965	
Програма № 3135/24	
Начальник відділу моніторингу якості освіти	
<i>Григорук</i>	
(підпис)	(Прізвище, ініціал)
« _____ »	20 24 р.

Розробники: Світлана ПЕТРЕНКО, доктор філософії з журналістики, доцент кафедри журналістики та нових медіа

Викладачі: Світлана ПЕТРЕНКО, доктор філософії з журналістики, доцент кафедри журналістики та нових медіа

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри журналістики та нових медіа

Протокол від ____ . ____ .20 ____ р. № ____

Завідувач кафедри Інга ПОГРЕБНЯК

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Медіакомунікації»

____ . ____ .20 ____ р.

Гарант освітньо-професійної програми Інга ПОГРЕБНЯК

Робочу програму перевірено

____ . ____ 20 ____ р.

Заступник декана Факультету журналістики Вікторія СОШИНСЬКА

Пролонговано:

на 20 ____ /20 ____ н.р. _____ (_____), “ ____ ” ____ 20 ____ р., протокол № ____

на 20 ____ /20 ____ н.р. _____ (_____), “ ____ ” ____ 20 ____ р., протокол № ____

на 20 ____ /20 ____ н.р. _____ (_____), “ ____ ” ____ 20 ____ р., протокол № ____

на 20 ____ /20 ____ н.р. _____ (_____), “ ____ ” ____ 20 ____ р., протокол № ____

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання
	заочна
Вид дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Загальний обсяг кредитів / годин	4 / 120
Курс	1
Семестр	2
Кількість змістових модулів з розподілом:	4
Обсяг кредитів	4
Обсяг годин, в тому числі:	120
Аудиторні	16
Самостійна робота	104
Форма семестрового контролю	залік

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальний курс «Правда та постправа в журналістиці та комунікаціях» покликаний дати здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП «Медіакомунікації» фундаментальні ціннісні орієнтири для здійснення соціально відповідальної професійної діяльності в умовах появи та стрімкого поширення таких трендових явищ комунікаційної дійсності як «постправа», «постжурналістика», «постгуманізм», релятивізація суспільних цінностей. Дисципліна формує здатність мислити та діяти відповідно до принципів правди, робити моральний вибір, відстоювати в професійній діяльності правдоцентричну позицію, діяти соціально відповідально в локальному та глобальному медіасередовищі.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування теоретичних знань здобувачів щодо природи, сутності, функцій і критеріїв категорії правди, її місця та ролі в сучасному комунікаційному просторі та опанування

практичними навичками розрізняти, встановлювати і доносити правду в медіакомунікаційній діяльності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні засади та практичні аспекти правди як соціальнокомунікаційної категорії, що визначають її місце, роль та практичне застосування в журналістиці та медіакомунікаціях, а також визначають її як метакатегорію журналістики. Предмет вивчається й осмислюється в парадигмі «правда – журналістика – суспільство».

Програма навчальної дисципліни передбачає формування в здобувачів здатності до аналізу й оцінки теоретичних джерел та медіакомунікаційних процесів у локальному (українському) та глобальному (світовому) просторі з погляду актуальності, правдоцентричності та суспільного інтересу, а також – здобуття навичок пошуку, встановлення та донесення правди в умовах реальної медіакомунікаційної діяльності.

Дисципліна «Правда та постправда в журналістиці та комунікаціях» спрямована на розвиток критичного й об'ємного (всебічного) аналітичного мислення здобувачів, передбачає вихід за межі стереотипних сприйнять масової свідомості та нестандартні підходи до осмислення вітчизняного і міжнародного досвіду та практики журналістської діяльності. У процесі опанування дисципліною отримувані теоретичні знання поглиблюються під час практичних занять та закріплюються виконанням самостійних робіт.

У розробці курсу використані актуальні вітчизняні та зарубіжні дослідження в галузі медіакомунікацій, міждисциплінарні наукові джерела та дисертаційно захищені й апробовані авторські результати комплексного наукового дослідження проблеми правди в журналістиці та соціальних комунікаціях.

Завданнями курсу є сформувати в здобувачів вищої освіти:

- усвідомлене розуміння суспільної місії журналістики та місця категорії правди в ній;
- знання та розуміння місця і ролі категорії правди в глобальній комунікаційній системі;
- систему знань щодо природи, сутності, форм існування та критеріїв категорії правди, її онтологічних, аксіологічних та соціальних властивостей і функцій;
- здатність до етичного мислення, моральних міркувань, відстоювання суспільних інтересів;
- теоретичне та практичне підґрунтя для здійснення правдоцентричної журналістської та медіакомунікаційної діяльності, формування правдоцентричної позиції особистості фахівця медіакомунікацій;
- чітке розуміння місця та ролі категорії правди в системі журналістських стандартів та етики;
- здатність розрізняти правду та її підробки;
- здатність протистояти маніпулятивним впливам;
- навички пошуку і встановлення правди в журналістській діяльності та комунікаціях;

– здатність до аналізу медіакомунікаційної дійсності з позицій правдоцентричності.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Правда та постправда в журналістиці та комунікаціях» здобувач(ка) **знатиме:**

– поняття «місія журналістики», «соціальна відповідальність», «соціально відповідальна особистість», «соціально відповідальна позиція», «соціально відповідальна дія», «суспільний інтерес»;

– зміст та особливості понять «журналістика», «журналістика правди», «світоглядна публіцистика / журналістика», «громадянська журналістика», «постжурналістика», «псевдожурналістика»;

– поняття «правда», «істина», «постправда», «своя правда», «псевдоправда», «фейк», їхні різновиди, співвіднесеність;

– еволюцію та трансформації поняття «правда» від пражурналістики – до постжурналістики, співвіднесеність понять «правда» й «істина»;

– визначення правди як метакатегорії журналістики;

– місце та роль категорії правди в журналістиці та комунікаціях;

– місце та роль категорії правди в журналістських професійних стандартах та етиці;

– природу, сутність, абсолютні ознаки та властивості правди як соціальнокомунікаційної категорії журналістики;

– форми існування правди (правда мотиву, правда слова, правда дії, правда факту), їх вияви та взаємопов'язаність у журналістиці;

– функції категорії правди (онтологічні, аксіологічні, соціальнокомунікаційні) та методи їхнього застосування в журналістській діяльності;

– критерії категорії правди та методи їхнього застосування в журналістиці;

– структуру ідеальної моделі правди (ІМП) та механізм дії правди (МДП) в соціальнокомунікаційній взаємодії (СКВ) і журналістиці;

– поняття «правда як категорія», «правда як цінність», «правда як принцип» та їх взаємопов'язаність;

– поняття «правдоцентричність», «егоцентричність», їхній вплив на журналістську позицію, діяльність і соціальні наслідки;

– поняття «духовна комунікація», «духовна взаємодія» та її місце й роль у встановленні правди в журналістській діяльності;

– поняття «наука правди» та її джерела;

– складники проблеми правди та методи її розв'язання;

– сучасні тенденції розвитку журналістики;

– роль правди в гармонізації суспільних відносин.

Здобувач(ка) умітиме:

– здійснювати аналіз ситуацій, подій та явищ за критеріями правди;

– розрізняти «правду» і «свою правду»;

– розрізняти правду й її підробки;

- оперувати категорією правди в професійній журналістській діяльності;
- здійснювати релевантний пошук правди, верифікацію та фактчекінг на різних етапах соціальнокомунікаційної діяльності;
- прогнозувати соціальнокомунікаційні ефекти;
- здійснювати соціально-ціннісний моніторинг та аналіз за критеріями категорії правди;
- застосовувати механізм дії правди в СКВ і журналістиці;
- здійснювати аналіз правди мотиву, правди слова, правди дії та правди факту в журналістській діяльності;
- керуватися принципом правдоцентричності в усіх сферах професійної діяльності;
- морально міркувати, етично мислити та діяти з позиції правдоцентричності;
- протистояти маніпулятивним впливам.

Вивчення навчальної дисципліни «Правда та постправда в журналістиці та комунікаціях» формує та поглиблює в здобувачів такі **загальні та спеціальні (фахові) компетентності:**

– **загальні компетентності**

ЗК01 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК06 – здатність приймати обґрунтовані рішення;

– **спеціальні (фахові, предметні) компетентності**

СК01 – здатність використовувати спеціалізовані концептуальні знання з теорії та історії журналістики, новітні технологічні досягнення для розв’язання задач дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері журналістики;

СК02 – здатність критично осмислювати проблеми у сфері журналістики та дотичні до них міждисциплінарні проблеми;

СК05 – здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні висновки з питань журналістики, а також знання та пояснення, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефхівців, зокрема до осіб, які навчаються.

У результаті вивчення курсу здобувачі **навчаються:**

РН06 – оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності;

РН09 – проводити порівняльний аналіз законодавчої бази та діяльності окремих медіаінституцій України та країн Європейського Союзу;

РН12 – розробляти та реалізовувати інноваційні та дослідницькі проекти у сфері журналістики з урахуванням правових, соціальних, економічних та етичних аспектів.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Модульні	
Змістовий модуль 1. ПРАВДА ТА ПОСТПРАВДА В КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ							
Тема 1. Правда та постправда в комунікаційному просторі: історіографічний дискурс. Криза правди як глобальна проблема.	15	2					13
Тема 2. Правда: феномен, поняття, категорія. Сприйняття, осмислення та пошук правди людською свідомістю.	15			2			13
Разом	30	2		2			26
Змістовий модуль 2. ПРАВДА ЯК СОЦІАЛЬНОКОМУНІКАЦІЙНА КАТЕГОРІЯ: ПРИРОДА, ВЛАСТИВОСТІ, ФОРМИ ІСНУВАННЯ							
Тема 3. Фундаментальні визначеності правди як соціальнокомунікаційної категорії. Ідеальна модель правди. Механізм дії правди.	15	2					13
Тема 4. Форми існування правди та їхня взаємопов'язаність у площині соціальнокомунікаційної взаємодії. «Наука правди» та її зв'язок із журналістикою.	15			2			13

Разом	30	2		2			26
Змістовий модуль 3. ПРАВДА – МЕТАКАТЕГОРІЯ ТА МЕТАЦІННІСТЬ ЖУРНАЛІСТИКИ							
Тема 5. Правда як метакатегорія журналістики: визначення, критерії, функції. Правда та правдоцентричність: метацінність і метапринцип журналістики й особистості журналіста.	15			2			13
Тема 6. Правда в системі профстандартів та етики: проблема пошуку правди та її розв'язання. Верифікація та фактчекінг як методи встановлення правди.	15			2			13
Разом	30			4			26
Змістовий модуль 4. ПРОБЛЕМА ПРАВДИ: СУСПІЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА МІСІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ В СУЧАСНУ КОМУНІКАЦІЙНУ ДОБУ							
Тема 7. Проблема правди: неототалітаризм, місія журналістики та позиція журналіста.	15			2			13
Тема 8. Цінності особистості журналіста та їхній вплив на здійснення професійної діяльності та виконання суспільної місії журналістики.	15			2			13
Разом	30			4			26
Усього	120	4		12			104

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

Правда та постправда в комунікаційному просторі

Лекція 1. Правда та постправда в комунікаційному просторі: історіографічний дискурс. Криза правди як глобальна проблема (2 год.)

Криза правди як глобальна проблема ХХІ ст. Ера постправди: передумови появи як явища та його характеристики. Деідеологізація, комерціалізація, олігархізація пострадянської «незалежної» журналістики. Технологізація та релятивізація усіх сфер життя, ціннісний релятивізм у світовому масштабі. Ринковий тиск на журналістику, а через неї й на інші суспільні сфери (П. Бурд'є, 2002). Тенденції поширення неправди в соціумі. «Постправда» - «слово 2016 року» (*Oxford Languages, 2016, November 8*). Визначення поняття «постправда», його тлумачення.

«Розпад правди» ("*Truth Decay*") як явище, що несе загрозу політиці й демократії (Kavanagh & Rich, 2018). Дезінформація, як один із найнебезпечніших аспектів «розпаду правди», що загрожує всій Європі (за результати дослідження Інституту Рейтер та Оксфордського університету: Fletcher, Cornia, Graves & Nielsen, 2018). Чотири тенденції, що характеризують «розпад правди».

Розуміння та визначення поняття «правда». Правда як поняття в історіографічному дискурсі з позицій соціальнокомунікаційного підходу: категорійні властивості й функції, співвіднесеність з поняттям «істина». Концепт «правда» та його трансформації в процесі суспільно-комунікаційної еволюції. Правда як ціле, істина як частинне (А. Беспаленко, 2008). Формула визначення правди: правда – це "істина + добро" у непорушній єдності складників. Правда як «гарант» моральності та справедливості «істини».

Правда та «своя правда»: спільне й відмінне, антагонізм понять. Підміна сутнісної правди різноманітними псевдо- та постправами, у процесі комунікаційної еволюції. Чотири складники проблеми правди: розуміння, встановлення, донесення, сприйняття правди.

Література основна: 1, 5, 7, 8 (с. 10-53), 10 (с. 19-32; 75-85), 12.

Література додаткова: 36, 39, 47, 49, 64, 65, 66, 67.

Практичне заняття 1. Правда як феномен, поняття, категорія. Пізнання, осмислення та сприйняття правди людською свідомістю (2 год.)

Поняття як «спосіб розуміння та абстрактного уявлення результатів пізнання певної предметної галузі через усвідомлення істотних характеристик її об'єктів» (Шинкарук, 2002, с. 497), «форма мислення, яка відтворює предмети і явища в їхніх істотних ознаках», котрі «відображають природу предмета, його сутність і відрізняють його від усіх інших предметів» (Жеребкін, 2003, с. 25).

Феномен як «безпосередній об'єкт чуттєвого досвіду, даний у формах споглядання (простір і час), знання про який виникає лише тоді, коли він витлумачується через категорії розмислу, такі як субстанція чи причина»

(Шинкарук, 2002, с. 666). Уявлення про правду відбивають її не лише в істотних ознаках (як поняття), а й у сукупності найрізноманітніших її ознак (Жеребкін, 2003, с. 26). Уявлення багатше, ніж поняття, воно відбиває більшу кількість ознак предмета, але поняття відображає предмет глибше, воно дає нам знання про властивість предмета, тоді як уявлення властивості речей і явищ не розкриває (там само).

Категорія як філософське поняття, що фіксує найбільш загальні властивості, зв'язки і відношення речей, закономірності розвитку, які діють і в природі, і в суспільстві, і в людському мисленні, і є «підсумком пізнання, узагальненням досвіду пізнання і практики всієї попередньої історії людства» (Подольська, 2006, с.521-522).

Необхідність розуміння апріорних сенсів і властивостей-функцій правди для її релевантної категоризації в журналістиці та медіакомунікаціях. Давні уявлення й осмислення правди-істини як феномену в релігієзнавчих, філософських, та пареміографічних джерелах у площині СК підходу.

Правда-істина – центральне питання людського пізнання: як мислителів-філософів Сократа, Платона, Арістотеля, що стали предтечами розвитку науки, так і «народної філософії».

Загальні закономірності та властивості правди, відображені у релігійно-світоглядних ученнях. Правда як феномен у філософському дискурсі.

Форми, методи та прийоми пізнання Правди-істини давніми мислителями та їх особливості. Діалогічний метод Сократа (Платон, *Держава*, 2000). Шлях пізнання правди Аврелієм Августином (Августин, *Сповідь*, 1999). Правда у розумінні Томи Аквінського та Томи Кемпійського. Джерела та методи пошуку правди І. Вишенським, Г. Сковородою. Порівняльний аналіз.

Правда та її антиподи в «народній філософії». Суспільні рефлексії щодо правди-істини, відображені в пареміях – прислів'ях, приказках як роду «народної філософії» (В. Плав'юк).

Правда як цілісний, непорушний, багатокомпонентний і багатовимірний трансцендентний феномен, що має метафізичну природу. Форми вияву властивостей правди у реальному медіасередовищі, що дозволяють категоризувати правду як онтологічну, аксіологічну та комунікаційну категорію, спрямовану на гармонізацію життя людини в соціальній групі та суспільстві в цілому. Аналіз актуальних кейсів з реального медіасередовища та комунікацій. Формування навички дошукування правди в кожній конкретній медіаситуації.

Література основна: 3, 8 (с. 54-118), 10 (с. 37-44; 101-124;139-160).

Література додаткова: 14, 16, 17, 26, 38, 51, 55, 58.

Змістовий модуль 2.

Правда як соціальнокомунікаційна категорія: природа, властивості, форми існування

Лекція 2. Фундаментальні визначеності правди як соціальнокомунікаційної категорії. Ідеальна модель правди. Механізм дії правди (2 год.)

Правда як функціональна категорія. Соціальна функція правди. Комунікаційна функція правди. Слово як засіб комунікації та донесення правди. Правда як фундаментальна основа слова. Слово без правди – чинник деструкції. Правда – багатофункціональна категорія. Функції правди (інформує, застерігає, докоряє, попереджає, наказує, радить, вказує на причини та наслідки).

Правда та «своя правда». Тотожність чи антагонізм понять? Правдоцентричність та егоцентричність в комуніках і журналістиці. Війни «своїх правд» та суспільні наслідки.

Ідеальна модель правди. Природа, сутнісні ознаки та характеристики правди. Принцип дії правди. Гармонізація суспільних відносин як ідеальний результат дії правди.

Механізм дії правди як важливий складник процесу соціальнокомунікаційної взаємодії. Духовні категорії. Поняття про духовну комунікацію та її роль у встановленні правди. Суспільний результат дії правди.

Місце та роль фундаментальних визначеностей правди в журналістиці як соціальноповідальній діяльності.

Література основна: 8 (с. 232-295), 10 (с. 146-169).

Література додаткова: 17, 22, 34, 55, 61.

Практичне заняття 2. Форми існування правди та їхня взаємопов'язаність у площині соціальнокомунікаційної взаємодії. «Наука правди» та її зв'язок із журналістикою (2 год.)

Форми існування правди як взаємопов'язані між собою структурні елементи механізму дії правди (МДП) в комунікаційному просторі. Чотири форми існування правди: правда мотиву (ПМ), правда слова (ПС), правда дії (ПД), правда факту (ПФ). Єдність правди слова, правди мотиву, правди дії, правди факту як чинник гармонізації суспільних відносин. Роль мотиву, слова, дії в журналістській діяльності. Правдоцентричний ланцюг механізму дії правди (формула правди). Аналіз взаємопов'язаності форм існування правди на конкретних прикладах з реального медіасередовища.

Духовна комунікація як необхідна умова пізнання правди. Проблема та складність встановлення правди мотиву. Необхідні та достатні умови встановлення правди. Алгоритм релевантного встановлення правди в соціальнокомунікаційній взаємодії та журналістиці (практичні кейси).

Література основна: 8 (с. 271-295), 10 (с. 124-134).

Література додаткова: 34, 35 (с. 8-89), 40, 50, 61.

Змістовий модуль 3.

Правда – метакатегорія та метацінність журналістики

Практичне заняття 3. Правда як метакатегорія журналістики: визначення, критерії, функції. Правда та правдоцентричність: метацінність і метапринцип журналістики й особистості журналіста (2 год.)

Правда як категорія в соціальних комунікаціях і журналістиці. Місце правди (правдивості) в поняттєво-категорійному апараті журналістикознавства. Проблеми та виклики.

Поняття метакатегорії. Визначення соціальнокомунікаційної категорії правди як метакатегорії журналістики. Правда як апріорі соціально спрямована комунікаційна категорія, яка базується на абсолютних сенсах і первинній сутності Абсолютної Правди як трансцендентного феномену, відкривається у процесі безпосередньої й опосередкованої духовної комунікації та через природну комунікаційну визначеність реалізує свої онтологічні й аксіологічні функції в суспільному середовищі.

Критерії правди як соціальнокомунікаційної категорії. Онтологічні критерії правди. Аксіологічні критерії правди. Соціальні критерії правди. Оперування критеріями правди в практичній журналістиці. Правдоцентричне мислення. Правдоцентричний вибір.

Функції правди як соціальнокомунікаційної категорії. Базові функції правди як категорії журналістики: комунікаційна (метафункція правди в журналістиці), констатуюча (функція верифікації та фактчекінгу), аксіологічна (комплекс функцій морально-етичного регулювання: оцінки, розсуджування, коригування, очищення, звільнення тощо).

Поняття метацінності. Правда як мірило цінностей (метацінність) і критерій професійного та морального вибору журналіста на всіх етапах журналістської діяльності й у суспільному житті та стрижнеформуєчий принцип усіх соціальнокомунікаційних процесів.

Поняття правдоцентричності. Правдоцентричність як метапринцип. Правдоцентричність особистості журналіста та необхідна умова існування правдоцентричної суспільно відповідальної журналістики.

Класифікація журналістської діяльності за місцем у ній правди.

Робота з практичними кейсами.

Література основна: 8 (с. 232-295), 10 (с. 134-141; 169-184; 196-200).

Література додаткова: 35 (с. 42-89;120-138), 44, 45, 53, 54.

Практичне заняття 4. Правда в системі профстандартів та етики: проблема пошуку правди та її розв'язання. Верифікація та фактчекінг як методи встановлення правди (2 год.)

Етичні норми і професійні стандарти як системи унормування журналістської діяльності. Система нормативної журналістської етики Е. Ламбета. Поняття: моральні міркування, етичне мислення, здатність до етичного мислення, моральна уява, акт судження, акт оцінювання, акт оцінювального судження, оцінювальне судження та принципи, які вірні завжди. Поділ на категорії: процеси (процедури), компетентності (здатності), принципи та результати.

Правила установаження правди в журналістських розслідуваннях (*Блек і Кутовенко, 2016, квітень 15*). Вибір алгоритму. Дві важливі умови релевантності: визначення з пріоритетом і використання правильної термінології, поняття.

Пріоритет правди на всіх етапах журналістської діяльності як необхідна і достатня умова отримання релевантних результатів. Формула верифікації інформації.

Верифікація та фактчекінг як методи встановлення правди: сильні та слабкі сторони. Поняття верифікації. Формальне виконання процедур «перевірки» (псевдоверифікація) та суспільні наслідки цього. Правдоцентричність як метапринцип особистості журналіста – необхідна умова релевантної верифікації.

Фактчекінг як складник процесу верифікації. Фактчекінг: «досягнення епохи постмодернізму» (*Гороховський, 2017, с. 12*) чи вимушена «відповідь» на руйнацію правди постмодернізмом? Чинники, що знижують ефективність фактчекінгу в установленні правди.

Робота з практичними кейсами.

Література основна: 2, 9, 10 (с. 51-75; 184-195), 11, 13.

Література додаткова: 18, 21, 24, 29, 31, 33, 40, 43, 53, 54, 56, 59, 60, 68.

Змістовий модуль 4.

Проблема правди: суспільні виклики та місія журналістики в сучасну комунікаційну добу

Практичне заняття 5. Проблема правди: неототалітаризм, місія журналістики та позиція журналіста (2 год.)

Поняття про неототалітаризм як тоталітаризм епохи екранної культури та екранного способу життя, епохи соціальних мереж та інформаційних воєн. Неототалітарні тенденції у формуванні суспільної свідомості, колективного позасвідомого й громадської думки (*Н. Хамітов і Крилова, 2015*). Неототалітарні моделі мислення та дії у світовому комунікаційному просторі. Поняття про «неототалітарну особистість» та загрози для журналістики. Поняття про буденний світогляд та його ознаки (несамостійність, некритичність, нетворчість). Маса людей з буденним світоглядом як середовище політичних ідеологем і міфологем (для формування "свідомого" або "ядерного" електорату) та середовище споживання.

Примітивізація журналістської праці та легковажне ставлення до неї. Негативні тенденції в підготовці журналістських кадрів.

Розвиток культури мислення, соціально орієнтованого інтелекту як один з пріоритетів освітньо-професійної підготовки журналістів. Поняття про соціально орієнтований інтелект як інтелект, що зреалізовується в площині соціально вагомого, ціннісного, суспільно значущого. Формування здатності журналіста до мудрого осмислення дійсності (суспільних відносин і процесів) у площині практичної соціальної взаємодії. Роль правдоцентричності як принципу особистості.

Концепція світоглядної публіцистики (*М. Шлемкевич, Й. Лось*).

Концептуальні основи «журналістики правди» як правдоцентричного напрямку журналістської діяльності. Правда як фундаментальна цінність, правдоцентричність як керівний принцип журналістики. Морально-ціннісний орієнтир журналіста.

Концептуальний і порівняльний аналіз. Визначення характерних рис і тенденцій розвитку сучасного медіасередовища. Роль правди та постправди в медіа та комунікаціях. Прогнозування суспільних наслідків постправди.

Робота з актуальними кейсами.

Література основна: 3, 5, 8 (с.271-317), 10 (с. 200-210), 11.

Література додаткова: 22, 23, 25, 30, 35, 36, 37, 42, 57, 62, 63.

Практичне заняття 6. Цінності особистості журналіста та їхній вплив на здійснення професійної діяльності та виконання суспільної місії журналістики (2 год.)

Аналіз сучасних прикладів ціннісної позиції медіа та журналістів зокрема, що підтверджуються їхніми публікаціями та медіапродуктами.

Особливості формування правдоцентричної позиції особистості журналіста та відстоювання правди на прикладі журналістської діяльності Гарета Джонса («Ціна правди», 2019). Методи пошуку, встановлення та донесення правди журналістом.

Професійна та громадянська позиція журналіста й її роль у здійсненні професійної діяльності в умовах криз і воєн. Соціальна відповідальність журналіста. Методи протистояння неправді та маніпуляціям (В. Кулеба «Війна за реальність»; О. Мороз, «Нація овочів? Як інформація змінює мислення і поведінку українців», «Боротьба за правду. Як мій дядько подолав брехню», «Як не стати овочем»).

Самоаналіз цінностей та ціннісних орієнтацій, опис профілю особистості майбутнього журналіста.

Література основна: 3, 5, 8 (с.271-317), 10 (с. 200-210), 11.

Література додаткова: 22, 23, 25, 30, 35 (с. 9-89;120-138), 36, 37, 42, 57, 62, 63.

6. КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	макс. кільк. балів за од.	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		кільк. один.	макс. кільк. балів	кільк. один.	макс. кільк. балів	кільк. один.	макс. кільк. балів	кільк. один.	макс. кільк. балів
Відвідування лекцій	1	1	1	1	1				
Відвідування практичних занять	1	1	1	1	1	2	2	2	2
Робота на практичному занятті	10	1	10	1	10	2	20	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	4	20	4	20	3	15
Разом:			27		32		42		37
Максимальна кількість балів	138								
Розрахунок коефіцієнта	138:100=1,38								

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

Змістовий модуль 1.

Правда та постправа в комунікаційному просторі

Тема 1. Правда та постправа в комунікаційному просторі: історіографічний дискурс. Криза правди як глобальна проблем (13 год.)

Самостійна робота 1. Опрацювати розділ 1 книги Д. Кулеби «Війна за реальність» (с. 15-127) та виписати ключові тези автора (не менше 20 цитат), позначивши, з якими з них погоджуєтесь, а з якими – ні або не маєте чіткої позиції. Результати представити на практичному занятті.

Тема 2. Правда як феномен, поняття, категорія. Пізнання, осмислення та сприйняття правди людською свідомістю (13 год.)

Самостійна робота 2. Опрацювати статтю «Правда як соціальнокомунікаційна категорія в контексті «народної філософії» С. Петренко.

Звернути увагу на сутнісні ознаки, властивості, функції правди, закарбовані в буденній свідомості багатьох поколінь і порівняти з сучасним сприйняттям правди буденною свідомістю. Подати власні висновки з аргументацією.

Самостійна робота 3. Опрацювати збірку публіцистичних есеїв і статей Є. Сверстюка «Правда полинова». Визначити позицію автора у ставленні до Слова та Правди, духовної природи цих феноменів, ролі в комунікації людини та суспільства, гармонізації суспільних відносин. Виписати найбільш важливі, ціннісні тези автора.

Змістовий модуль 2.

Правда як соціальнокомунікаційна категорія: природа, властивості, форми існування

Тема 3. Фундаментальні визначеності правди як соціальнокомунікаційної категорії (13 год.)

Самостійна робота 4. Опрацювати розділ 7 навчального посібника Й. Лося «Публіцистика й тенденції розвитку світу». Скласти конспект основних положень. Застосувати самостійно отримані знання під час виконання практичних робіт.

Самостійна робота 5. Написати есе на тему «Правда, її вияви та антагоністи в романі-антиутопії Дж. Орвелла «1984».

Тема 4. Форми існування правди та їхня взаємопов'язаність у площині соціальнокомунікаційної взаємодії (13 год.)

Самостійна робота 6. Опрацювати статтю С. Петренко «Правда мотиву, правда слова, правда дії, правда факту в площині соціальнокомунікаційної взаємодії» та розділ 3 дисертації С. Петренко «Правда як соціальнокомунікаційна категорія журналістики» (DOI: [10.13140/RG.2.2.25776.07688](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.25776.07688)) та скласти конспект основних тез за темою 4. Теоретичні знання застосувати при роботі з актуальними кейсами під час практичних занять.

Самостійна робота 7. Проаналізувати подію (або явище), що знайшла широке відображення в медіа, на предмет правди мотиву, правди слова, правди дії та правди факту. Визначити правду з позицій ключових (сутнісних) ознак і властивостей категорії. Спрогнозувати суспільні наслідки медіавпливу.

Змістовий модуль 3.

Правда – метакатегорія та метацинність журналістики

Тема 5. Правда як метакатегорія журналістики: визначення, критерії, функції. Правда та правдоцентричність: метацинність і метапринцип журналістики й особистості журналіста (13 год.)

Самостійна робота 8. Опрацювати теоретичний матеріал навчального посібника Й. Лося «Публіцистика й тенденції розвитку світу» (с. 232-295) та дисертації С. Петренко «Правда як соціальнокомунікаційна категорія журналістики» (с. 134-141; 169-184; 196-200) та скласти конспект тез, що визначають функції та критерії правди в журналістиці та комунікаціях, а також її роль і місце як метакатегорії та метацинності журналістики.

Самостійна робота 9. Знайти в медіа приклади журналістських продуктів та/або діяльності, що відображають / підтверджують різні функції правди. Знайти приклади постправди, псевдоправди в медіа та визначити, які функції вони виконують в медіакомунікаціях. Спрогнозувати та порівняти суспільні наслідки дії правди та постправди в медіа. Подати власний коментар з покликаннями на медіапродукти. Знайти в медіа приклади правдоцентричної та егоцентричної позиції журналіста / медіа. Спрогнозувати соціальні наслідки впливу позиції журналіста в кожному з випадків. Обґрунтування (з покликаннями на медіапродукти / медіапроекти) подати у вигляді есе.

Тема 6. Правда в системі профстандартів та етики: проблема пошуку правди та її розв'язання. Верифікація та фактчекінг як методи встановлення правди (13 год.)

Самостійна робота 10. Прочитати книгу «Ціна правди» Джонса Гарета та проаналізувати методи встановлення правди зарубіжним журналістом щодо голоду в СРСР, і зокрема – голодомору в Україні як геноциду, її розкриття та донесення світові через журналістські публікації й інші форми оприлюднення. Презентувати роботу на практичному занятті.

Самостійна робота 11. Опрацювати теоретичний матеріал з розділу дисертації С. Петренко «Правда як соціальнокомунікаційна категорія журналістики (с. 51-75; 184-195). Обрати самостійно медіапродукт чи медіакомунікацію з реального медіапростору та проаналізувати на предмет встановлення правди за вдосконаленою формулою Е. Ламбета, застосовуючи критерії категорії правди.

Змістовий модуль 4.

Проблема правди: суспільні виклики та місія журналістики в сучасну комунікаційну добу

Тема 7. Проблема правди: неототалітаризм, місія журналістики та позиція журналіста. Цінності та принципи особистості журналіста та їхня роль у журналістиці (13 год.)

Самостійна робота 12. Опрацювати статтю П. Померанцева «Після правди. Чому в сучасному світі брехня політиків не має значення» (https://texty.org.ua/articles/69410/Pisla_pravdy_Chomu_v_suchasnomu_sviti_brehna-69410/), проаналізувати актуальність викладених тез і думок для українського медіапростору, підкріпивши конкретними прикладами зі сфери медіа та комунікацій. Власну позицію викласти під час практичного заняття.

Самостійна робота 13. Переглянути фільм «Хвіст крутить собакою» (реж. Баррі Левінсон, 1997) та написати есе з власними висновками щодо місця та ролі правди в сучасному комунікаційному просторі, ризиків і загроз, що несуть маніпулятивні технології та постправда. Подати власний прогноз розвитку журналістики та місця в ній правди, а також співвідношення правди та постправди у медіа на найближчі 10 років.

Тема 8. Цінності особистості журналіста та їхній вплив на здійснення професійної діяльності та виконання суспільної місії журналістики (13 год.)

Самостійна робота 14. Опрацювати теоретичний матеріал навчального посібника Й. Лося «Перспективи світоглядної публіцистики» (с. 9-89;120-138) та дисертації С. Петренко «Правда як соціальнокомунікаційна категорія журналістики (с. 200-210) та визначити головні ціннісні орієнтири і трансформації в сучасному медіапросторі. Спрогнозувати соціальні наслідки ціннісних зсувів у журналістиці та комунікаціях. Зробити власні висновки. Результати презентувати під час практичного заняття.

Критерії оцінювання самостійної роботи

Знання самостійно опрацьованої літератури застосовуються під час практичних занять, а також перевіряються й оцінюються у форматі виконаних самостійних робіт відповідно до поставлених завдань. Програмою дисципліни передбачено інтеграцію теоретичної та практичної компонент, а саме – застосування теоретичних знань, отриманих на лекціях й у результаті виконання самостійних робіт, під час формування фахових навичок і компетентностей на практичних заняттях. При цьому оцінювання відповідей і виконаних самостійних і практичних робіт здійснюється за критеріями:

- ґрунтовність знань опрацьованого теоретичного матеріалу;
- здатність доречно та правильно застосовувати отримані знання в теорії та практиці;
- здатність оперувати термінами, фактами, дотримуючись термінологічної коректності та точності фактів;
- повнота і ґрунтовність викладу;
- достатня аргументаційна база;
- доказовість і логічність викладу;
- здатність до обґрунтування висновків;
- викладення власної позиції;
- володіння нормами літературної мови і культури письмової відповіді.

6.3. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Підсумкове оцінювання знань здобувачів із дисципліни «Правда та постправда в журналістиці та комунікаціях» відбувається під час заліку. При проведенні семестрового контролю враховуються навчальні досягнення здобувачів, отримані протягом академічного терміну вивчення дисципліни.

Навчальні досягнення здобувачів протягом семестру оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип коопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок, розширення кількості підсумкових балів до 100. Контроль успішності здобувачів з урахуванням поточного та підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально–методичної картки, де зазначено види контролю та принципи їхнього оцінювання.

У процесі оцінювання навчальних досягнень здобувачів застосовуються такі методи:

– *методи усного контролю*: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік;

– *методи письмового контролю*: оцінювання письмово виконаних завдань;

– *методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз, шкальне опитування.

Кожний змістовий модуль включає бали за поточну роботу здобувача(ки) на практичних заняттях та виконання самостійних робіт протягом семестру.

Модульний контроль з дисципліни «Правда та постправа в журналістиці та комунікаціях» за заочною формою навчання не проводиться.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, практичними кейсами та під час виконання самостійних робіт залежить від дотримання таких вимог:

– своєчасність виконання навчальних завдань;

– повний обсяг виконання навчальних завдань;

– якість виконання навчальних завдань;

– самостійність виконання;

– аналітичність мислення, наявність критичного аналізу;

– творчий підхід у виконанні завдань;

– наявність власних висновків, узагальнень, прогнозів тощо;

– ініціативність у навчальній діяльності;

– академічна доброчесність (у всіх її виявах);

– структурованість викладу та належне оформлення виконаних самостійних і практичних робіт / завдань.

6. 4. Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

1. Проблема правди в комунікаційному просторі України на межі тисячоліть: передумови та виклики.
2. Сучасні визначення поняття «правда».
3. Криза правди як глобальна проблема ХХІ століття.
4. Ера постправди: особливості та характеристики.
5. Визначення поняття «постправда».
6. Правда в добу постправди та постжурналістики.
7. Еволюція правди: від пражурналістики – до постжурналісттки. Підміна понять і трансформація сенсів.
8. Співвіднесеність понять «правда» та «істина». Семантико-гносеологічний аспект.
9. «Постправда» як «Слово 2016 року» та явище в комунікаційному просторі: передумови та наслідки.
10. «Розпад правди» («*Truth Decay*») як явище, що загрожує демократії та громадянському дискурсу в США й Європі.
11. Правда в системі філософських категорій
12. Правда в системі категорій соціальних комунікацій і журналістики.
13. Правда і правдивість: проблема принципу журналістики
14. Проблема принципу: правдивість чи об'єктивність?
15. Складники проблеми правди.
16. Проблема розуміння правди як феномену, поняття, категорії.
17. Проблема встановлення правди в журналістській діяльності.
18. Проблема донесення правди в журналістиці.
19. Проблема сприйняття правди.
20. Природа правди як феномену.
21. Сутнісні ознаки, концептуальні характеристики та визначеності правди як феномену.
22. Форми існування правди та їх взаємопов'язаність у площині соціальнокомунікаційної взаємодії.
23. Правда мотиву: визначення, особливості виявлення та роль у встановленні правди.
24. Правда слова та її роль у встановленні правди.
25. Правда дії та її роль у встановленні правди.
26. Правда факту та критерії її встановлення.
27. Ідеальна модель правди та її складники.
28. Механізм дії правди та його роль у встановленні правди в журналістській діяльності.
29. Правда як категорія.
30. Визначення правди як соціальнокомунікаційної категорії.
31. Критерії правди як соціальнокомунікаційної категорії.
32. Функції правди як СК-категорії журналістики.
33. Функції категорії правди: функція соціально-ціннісного моніторингу.
34. Функції категорії правди: функція морально-етичного регулювання.
35. Функції категорії правди: функція констатації.

36. Соціальна та комунікаційна природа правди та методи пізнання її релігійною, філософською і буденною свідомістю.
37. Соціальна та комунікаційна функції категорії правди: метафізична природа та властивості.
38. «Наука правди» та її зв'язок із журналістикою.
39. Правда як метакатегорія журналістики.
40. Класифікація журналістської діяльності за місцем у ній категорії правди.
41. Правда в системі журналістських стандартів та етики.
42. Місце категорії правди в процесі верифікації інформаційного контенту.
43. Система нормативної журналістської етики Е. Ламбета. Шість важливих висновків.
44. Формула верифікації інформації (за Е. Ламбетом).
45. Правила установа правди в журналістських розслідуваннях К. Блека.
46. Функції та роль правди при здійсненні фактчекінгу.
47. Проблема правди в соціогуманітарних дослідженнях.
48. Визначення правдоцентричності.
49. Правдоцентричність як метапринцип журналістики.
50. Правда як метацінність журналістики.
51. Правда і правдоцентричність: цінність і принцип особистості журналіста.
52. Правдоцентричність мислення, оцінювання, судження, дії як необхідна умова отримання релевантних результатів.
53. Поняття про неототалітаризм.
54. Місце та роль медіа в поширенні неототалітарних моделей мислення та дії.
55. Правда і соціальна відповідальність журналіста.

7. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТКА ДИСЦИПЛІНИ

**Разом: 120 год., з них лекційних – 4 год., практичні заняття – 12 год.,
самостійна робота – 104 год.**

Модулі	Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			
Кількість балів за модуль	27 балів				32 бали			
Теми лекцій	Правда та постправда в комунікаційному просторі: історіографічний дискурс. Криза правди як глобальна проблема (1 б.)				Фундаментальні визначеності правди як СК-категорії. Ідеальна модель правди. Механізм дії правди (1 б.)			
Теми практичних занять		Правда: феномен, поняття, категорія. Пізнання, осмислення та сприйняття правди людською свідомістю (10+1 б.)				Форми існування правди та їхня взаємопов'язаність у площині СКВ. «Наука правди» та її зв'язок із журналістикою (10 б. + 1 б.)		
Самостійна робота	Самостійна робота 1 (5 б.)	Самостійна робота 2 (5 б.)	Самостійна робота 3 (5 б.)	Самостійна робота 4 (5 б.)	Самостійна робота 5 (5 б.)	Самостійна робота 6 (5 б.)	Самостійна робота 7 (5 б.)	
Модулі	Змістовий модуль 3				Змістовий модуль 4			
Кількість балів за модуль	42 бали				37 балів			
Теми практичних занять	Правда як метакатегорія журналістики: визначення, критерії, функції (10+1 б.)		Правда в системі профстандартів та етики: проблема пошуку правди та її розв'язання (10+1 б.)		Проблема правди: неототалітаризм, місія журналістики та позиція журналіста (10+1 б.)		Цінності особистості журналіста та їхній вплив на здійснення професійної діяльності та виконання суспільної місії журналістики (10+1 б.)	
Самостійна робота	Самостійна робота 8 (5 б.)	Самостійна робота 9 (5 б.)	Самостійна робота 10 (5 б.)	Самостійна робота 11 (5 б.)	Самостійна робота 12 (5 б.)	Самостійна робота 13 (5 б.)	Самостійна робота 14 (5 б.)	
Підсумковий контроль	Залік							

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Обов'язкові джерела:

1. Беспаленко, А. М. (2008). *Концепти «правда» та «істина» в українській та російській мовах (порада політикам)*. Відновлено з: http://www.rusnauka.com/36_NIO_2008/Philologia/39293.doc.htm
2. Блек, К., Кутовенко, О. (2016, квітень 15). 16 правил журналістського розслідування від експерта Лондонського Бюро розслідувальної журналістики. *Детектор медіа*. Відновлено з: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/16435/2016-04-15-16-pravyl-zhurnalistskogo-rozsliduvannya-vid-eksperta-londonskogo-byuro-rozslidivalnoi-zhurnalistyky/>
3. Гудінг, Д., Леннокс, Дж. (2006). *Людина та її світогляд: у пошуках істини і реальності*. (Т.2.). Київ : Українське біблійне товариство.
4. Кольцов, М., Білоус, Ю. (Б.д.). *Михайло Кольцов: «Постправда починається, коли вам байдуже, правда це чи брехня»*. Відновлено з: <https://kunsht.com.ua/mixajlo-kolcov-postpravda-pochinayetsya-koli-vam-bajduzhe-pravda-ce-chi-brexnya/>
5. Кулеба, Д. (2019). *Війна за реальність: як перемагати у світі, фейків, правд і спільнот*. Київ : Книголав.
6. Леощенко, Д. І. (2005). Аксіологічний зміст поняття «правда». *Гуманітарний вісник ЗДА*, 21, 177-182.
7. Лизанчук, В. В. (2019). Журналістська правда і постправда в контексті гібридної війни Російської Федерації проти України. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, 45, 323–334.
8. Лось, Й. Д. (2008). *Публіцистика й тенденції розвитку світу: Навчальний посібник*. У 2-х ч.: Ч.1. Львів : ПАІС.
9. Михайлин, І. Л. (2007). Об'єктивність і правда в журналістиці. *Культура народів Причорномор'я*, 101, 131-134. Відновлено з URI: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/77496>
10. Петренко, С. І. (2020). *Правда як соціальнокомунікаційна категорія журналістики*. (Дис. докт. філософії). Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ. Відновлено з DOI: [10.13140/RG.2.2.25776.07688](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.25776.07688)
11. Померанцев, Пітер. (2016). Після правди. Чому в сучасному світі брехня політиків не має значення. *TEXTY.org.ua*. Відновлено з https://texty.org.ua/articiles/69410/Pisla_pravdy_Chomu_v_suchasnomu_sviti_brehna-69410/
12. Чантурія, А. В. (2018). Постправда та масова свідомість. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологічні науки*, 9 (323), 4–14.
13. Шевченко, В. Е. (2018). Фактчекінг і верифікація в журналістській роботі. *Образ*, 1 (27), 140-153. DOI: [10.21272/2415-8496-2018-1\(27\)-140-153](https://doi.org/10.21272/2415-8496-2018-1(27)-140-153)

Додаткові джерела:

14. Арістотель. (2002). *Нікомахова етика*. В. Ставнюк (пер.). Київ : Аквілон-Плюс. Відновлено з: http://www.ae-lib.org.ua/texts/aristoteles_nicomachean_ethics_ua.htm
15. Баришполец, О. Т. (2013). *Брехня в інформаційному просторі та міжособовій комунікації : монографія*. Кіровоград : Імекс-ЛТД. Відновлено з: <http://journlib.univ.kiev.ua/mono/maketBarishpolets.pdf>
16. Баумейстер, А. (2014, Вересень 14). *Істина vs правда? CREDO*. Відновлено з: <https://credo.pro/2014/09/122759>
17. Бердяєв, М. (2017). Філософська істина та інтелігентська правда. *Психологія і суспільство*, 4. 6-15. Відновлено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psis_2017_4_3
18. Вайнберг, Р. (2017, листопад 6). *Чому об'єктивна журналістика – це оманлива і шкідлива ілюзія?* Відновлено з: https://texty.org.ua/articles/80661/Chomu_objektyvna_zhurnalistyka_ce_omanlyva_i-80661/
19. Гандзюк, В. (2018). Специфіка викриття російської дезінформації та пропаганди у телепроекті «Антизомбі» (ICTV). *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, 43, 78–83.
20. Гандзюк, В. О., Дяченко, М. В. (2020). Стратегія маніпулювання масовою свідомістю в українських мас-медіа (на прикладі ранкового шоу "Сніданок з 1+1"). *Інтегровані комунікації*, (8). <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2019.2.3>
21. Гороховський О. М. (2017). *Фактчек як тренд розслідувань: можливості та перспективи: практичний посібник*. Дніпро : Ліра. Відновлено з: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/06/AMO_Factchecking-jako-trend-v-investigativni-zurnalisticke-moznosti-a-perspektivy.pdf
22. Гудінг, Д., Леннокс, Дж. (2007). *Людина та її світогляд: для чого ми живемо і яке наше місце у світі*. (Т.1.). Київ : Українське біблійне товариство.
23. Дем'яненко, В. М. (2017). Інформаційна гігієна в епоху «постправди». *Молодий вчений*, 9.1 (49.1), 46–50.
24. Ейсмунт, В. (2016, жовтень 13). Інструменти фактчекінгу: як професійно відрізнити брехню від правди. *Інститут масової інформації*. Відновлено з: <https://imi.org.ua/articles/instrumenti-faktchekingu-yak-profesiyno-vidriznyati-brehyu-vid-pravdi-i407>
25. Зверев, Є. (2018). Деякі міркування про постправду в праві. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*, 1, 9-14.
26. Здіорук, С. (1999). “Сповідь” Аврелія Августина і сучасна українська духовність. Післямова. *Святий Августин. Сповідь*. Ю. Мушак (Пер.). (с. 297-307). Київ : Основи.
27. Здоровега, В. Й. (1990). Правдивість журналістики (гносеологічний і морально-політичний аспекти). *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, 16, 3-10.
28. Іванов, В. Ф., Сердюк, В. Є. (2007). *Журналістська етика: Підручник*. Київ : Вища школа.
29. Інститут розвитку регіональної преси. (2017, жовтень 30). *15 хороших новин про фактчекінг та одна погана – від Ольги Юркової, співзасновниці*

- StopFake*. Відновлено з: <https://irrp.org.ua/15-horoshyh-novyn-pro-faktcheking-ta-odna-pogana-vid-olgy-yurkovoyi-spivzasnovnytsi-stopfake-2/>
30. Іщенко, Н. (2017, листопада 16). Вбити постправду. Мирослав Маринович окреслив завдання сучасної журналістики. *День*. Відновлено з <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/vbyty-postpravdu>
 31. Кияшко, Ю. (2019). Фактчекінг як інструмент протидії маніпулятивному впливу електронних ЗМІ. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, 45, 28-35. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2019.45.9976>
 32. Кольцов, М., Білоус, Ю. (Б. Д.). *Михайло Кольцов: «Постправа починається, коли вам байдуже, правда це чи брехня»*. Відновлено з: <https://kunsht.com.ua/mixajlo-kolcov-postpravda-pochinayetsya-koli-vam-bajduzhe-pravda-ce-chi-brexnya/> (27.09.2019).
 33. Комісія з журналістської етики. (Б.Д.). *Кодекс етики українського журналіста*. Відновлено з: <http://www.cje.org.ua/ua/code>
 34. Ланюк, Є. (2019, березень 4). Три правди. *Збруч*. Відновлено з: <https://zbruc.eu/node/87441>
 35. Лось, Й. Д. (2014). *Перспективи світоглядної публіцистики : Навчальний посібник*. Львів : ЛНУ імені І. Франка.
 36. МакКарті, Дерил. (Б.д.). Епоха пост-правди. Глобальна криза світосприйняття на прикладі американських виборів. *Християни для України*. Відновлено з <https://c4u.org.ua/epoha-post-pravdy-globalna-kryza-svi/>
 37. Маринович, М. (2018). Ми впритул наблизилися до Армагеддона... *Obozrevatel.ua*. Відновлено з: www.obozrevatel.com/ukr/society/mi-vpritul-nablizilisya-do-armaeddona.htm
 38. Махній, М. М. (2016). Сократ: мистецтво народження істини. *Історія психології: навчальний посібник*. Київ : Видавничий дім “Слово”. Відновлено з: <https://makhnii-history.blogspot.com/2018/02/27.html>
 39. Мельник А. (2019) Передбачення епохи «постправди» в есеї Ханни Арендт «Істина і політика». *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2019. Випуск 45, 251–259. Відновлено з <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2019.45.10007>
 40. Михайлин, І. Л. (2008). *Журналістика як всесвіт : вибрані медіадослідження* Харків : Прапор.
 41. Михайлин, І. Л. (2011б). Природа факту в площині журналістики. *Збірник Харківського історико-філологічного товариства*, 14, 120–138.
 42. Михайлин, І. Л. (2015). Чи є публіцистика журналістикою? *Універсум*, 5-6, 27–29.
 43. Пашинська, Анастасія. (2017, квітня 25). Шок! Сенсація! Як розпізнати брехливі новини, які не варто читати. *Еспресо*. Відновлено з https://espresso.tv/article/2017/04/25/vtorosortnye_novosti_kotorye_ne_stoyt_chytat
 44. Петренко, С. І. (2016). Чия правда? До питання про правдоцентричність журналістики. *Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи: науково-практичний журнал СНУ імені Лесі Українки*, 9-10 (7), 144-149.

45. Петренко, С. І. (2017). Формування правдоцентричної позиції особистості журналіста в площині місії журналістики. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, 43, с.286-296.
46. Петренко, С. І. (2018а). Еволюція правди: від пражурналістики – до постжурналістики. *Сучасний мас-медійний простір: реалії та перспективи розвитку : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 жовтня 2018 р.)*. (с.76-84). Вінниця: Б.В. Доступ через http://www.vspu.edu.ua/content/confer/doc_50.pdf
47. Петренко, С. І. (2018б). Правда і «своя правда» у творчості Тараса Шевченка. До питання про правду як соціальнокомунікаційну категорію журналістики. *Шевченківська весна. Секція: журналістика : матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 26 квітня 2018р.)*. (с.136-138). Київ : Інститут журналістики.
48. Петренко, С. І. (2019а). «Наука правди» в медіаосвіті: аксіологічний аспект. *Збірник статей Сьомої міжнародної науково-методичної конференції: Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку*. (с.67-75). Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси.
49. Петренко, С. І. (2019б). Правда і «своя правда» як виклики журналістики постмодерної доби. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, 46, 371–381. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2019.46.10076>
50. Петренко, С. І. (2019в). Правда мотиву, правда слова, правда дії, правда факту в площині соціальнокомунікаційної взаємодії. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціальні комунікації*, 16. Відновлено з: <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/15121>
51. Петренко, С. І. (2019г). Правда як соціальнокомунікаційна категорія в контексті «народної філософії». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціальні комунікації*, 15. Відновлено з: <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/15114>
52. Петренко, С. І. (2020). Правда як поняття в історіографічному дискурсі з позицій соціальнокомунікаційного підходу: категорійні властивості й функції, співвіднесеність з поняттям «істина». *Наукові записки Інституту журналістики*, 2(77), 22-42. Відновлено з: <https://doi.org/10.17721/2522-1272.2020.77.2>
53. Петренко, С. І. (2020а). Правда в системі категорій соціальних комунікацій і журналістики. *ResearchGate*. DOI: 10.13140 / RG.2.2.24296.29444
54. Петренко, С. І. (2020б). Проблема правди в журналістиці радянської доби. *ResearchGate*. DOI: 10.13140 / RG.2.2.14914.81602
55. Різун, В. В. (2008а). Правда і кривда: історія взаємин. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серія: Филология. Соціальна комунікація*, 21(60), 1, 231-241.
56. Рябічев, В. Л., Рябічева, О. В. (2016а). Верифікація контенту в соціальних медіа. *Перспективні напрямки дослідження українського медійного*

контенту: фундаментальні та прикладні аспекти. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 7 квітня 2016 р., (с.226-231). м. Київ.*

57. Саноцька, Н. Я. (2017). Контури постправди в інформаційному суспільстві. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 108-111. Відновлено з: URI: <http://hdl.handle.net/11300/11467>
58. Сверстюк, Є. (2009). *Правда полинова*. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».
59. Сільверман, Крейг (Ред.). (Б.д.). *Посібник з верифікації*. Європейський центр журналістики. Відновлено з: http://verificationhandbook.com/downloads/verification.handbook_ua.pdf
60. Сісіна, Л. (2017). Традиційні та інноваційні ресурси для верифікації інформації та їх використання в роботі інформаційно-аналітичних підрозділів бібліотек. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 46, 387-409. Відновлено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2017_46_26
61. Стасевська, О. А. (2014). Система цінностей як основа буття сучасного українського суспільства. *Вісник національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 1, 62-76. Відновлено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2014_1_10
62. Хамітов, Н. В., Крилова С. А. (2015). Філософська освіта та наука в Україні: відповіді на нові виклики глобалізації XXI століття. *Європейські педагогічні студії*, 5-6, 95-111. Відновлено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epc_2015_5-6_12
63. Чуранова, Олена. (2018, січня 29). “Ти маєш про це дізнатися”: клікбейт і його загрози для журналістики. *Європейська обсерваторія журналістики (EJO)*. Відновлено з <https://ua.ejo-online.eu/3916/etyka-ta-yakist/ty-mayesh-pro-tse-diznatysia-zagrozy-klikbeitu>
64. Fletcher, R., Cornia, A., Graves, L. & Nielsen, R. (2018). *Measuring the reach of “fake news” and online disinformation in Europe*. Reuters Institute, University of Oxford. Retrieved from: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2018-02/Measuring%20the%20reach%20of%20fake%20news%20and%20online%20distribution%20in%20Europe%20CORRECT%20FLAG.pdf>
65. Kavanagh, J. & Rich, M. (2018). Truth Decay. A Threat to Policymaking and Democracy. *RAND Corporation*. Retrieved from: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB10002.html
66. Keyes, Ralf. (2004). *The Post-Truth Era. Dishonesty and Deception in Contemporary Life*. New York: St. Martin's Press. Retrieved from: https://hadinur1969.files.wordpress.com/2018/10/ralph-keyes-the-post-truth-era_-dishonesty-and-deception-in-contemporary-life-st-martin_s-press-2004.pdf
67. Keyes, Ralf. (2018). Life in the Post-Truth Era. Truth has become a matter of convenience. *Oklahoma Humanities*. Retrieved from:

<https://okhumanities.org/Websites/ohc/images/spring%20summer%202018/Life%20in%20the%20Post-Truth%20Era.pdf>

68. Wijnberg, Rob (2018, September 12). The problem with real news — and what we can do about it. *The Correspondent*. *Unbreaking News*. Retrieved from: <https://medium.com/de-correspondent/the-problem-with-real-news-and-what-we-can-do-about-it-f29aca95c2ea>